

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Τοῦ κ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων

1. Πολλὰ ἔθνη εὐρέθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀνακατατάξεων τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μεταβάλουν ὄργανον ἐκφράσεως ἢ νὰ χρησιμοποιήσουν δύο καὶ τρία ἰδιώματα ταυτοχρόνως. Ἐὰν ὅμως λεχθῆ, ὅτι σήμερον ἡ γλῶσσα ὑφίσταται τὴν μεγαλύτεραν ἴσως ἱστορικὴν τῆς δοκιμασίαν, δὲν θὰ πρόκειται περὶ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, ἂν καὶ ἡ ὀδύνη, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ πτώσις τῆς τιμῆς τοῦ ἐθνικοῦ λόγου, ταλαιπωρεῖ ὄλους ἀνεξαιρέτως τοὺς συναγωνιζομένους διὰ τὴν ἐκτεχνίκευσίν των μικροὺς λαοὺς. Τὸ γλωσσικὸν πρόβλημα ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὑπὸ διαφόρους τύπους καὶ ἀνησυχεῖ τὴν πατριωτικὴν συνείδησιν (π.χ. τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία παραπαίει μεταξὺ «καθαρευούσης» καὶ «δημοτικῆς»), τὴν κρατικὴν οἰκονομίαν (π.χ. τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία περιορίζει τὰ μορφωτικὰ τῆς ἰδρύματα εἰς τὰ ξένα κράτη), τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν (ἡ ὁποία εἰς μίαν ἐξτρεμιστικὴν κατεύθυνσιν θέλει νὰ γίνῃ γλωσσολογία) καὶ τὴν καθημερινὴν ὁμιλίαν (ἐφ' ὅσον ἡ τεχνικὴ ἀναδιάρθρωσις τῆς πραγματικότητος ἐπιφέρει σύγχυσιν εἰς τὴν ἐννοιολογικὴν τῆς ἀπόδοσιν). Συμβαίνει ἐπίσης οἱ γλωσσικῶς εὐαίσθητοι νὰ ἰκετεύουν τὴν ποίησιν νὰ νοηματοδοτήσῃ τὴν ὑπαρξίν των, οἱ ἀπαίδευτοι νὰ θυσιάσουν τὸν λόγον εἰς τὴν ὄρασιν καὶ πολλοὶ ἐξ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγκρίνουν κατὰ βάθος τὴν ὑπαρξίν των, νὰ ὁμιλοῦν, διὰ νὰ συγκαλύψουν τὴν ἐσωτερικὴν τῶν ἔνδειαν.

Ταυτοχρόνως τὰ σημαντικὰ γεγονότα τοῦ κόσμου δὲν διεξάγονται εἰς τὸν ἡῶρον τῆς ἀμέσου ἐποπτείας, πρῶγμα τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ ὀργανισμοὺς πληροφοριοδοτήσεως καὶ ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον νὰ στηρίζεται εἰς μίαν ἐμπειρίαν δευτέρας χειρός, προκειμένου νὰ πράξῃ. Εἰς τὴν μεσίτευσιν αὐτὴν τῆς γνώσεως λαμβάνουν μέρος καὶ τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα, διὰ νὰ ὑποκαταστήσουν μέσῳ τῆς τεχνικῆς των ἰκανότητος τὴν προσωπικὴν ἐκφρασιν. Παρουσιάζονται ὡς ὑποσχέσεις τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς ἐξουδετερώσεως τῶν ἐμποδίων τῆς ζωῆς καὶ ἀπομακρύνουν ἐκ τοῦ ὀπτικοῦ τῆς πεδίου τὴν δυσκολίαν. Ἐφ' ὅσον ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἰδιοποιεῖται τὴν ἀντικειμενικὴν των δυνατότητα, τὸ πρόβλημά του δὲν εὐρίσκεται εἰς ὅ,τι τὸν περιβάλλει, ἀλλ' εἰς τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐνεργεῖ, χωρὶς νὰ ἐλέγχῃ τὴν πρᾶξιν του. Τὸ γεγονὸς ἐπομένως, ὅτι τὰ σύγχρονα πράγματα ὀνομάζονται, δὲν σημαίνει ἀπαραιτήτως, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται

νεται τὴν ὄντολογικὴν τῶν συμπεριφορᾶν, ὅπως τὸ ἔπραξεν ἄλλοτε διὰ τῆς πνευματικῆς δεσμεύσεως τῶν φυσικῶν φαινομένων.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν τούτοις ἡ γλῶσσα παρατηρεῖ τὴν σημερινὴν πραγματικότητα, ὅπως ἄλλοτε τὴν φύσιν. Διακρίνει τὰ μορφολογικὰ τῆς γνωρίσματα, ὡς ἐὰν ἦσαν ἡ ὁρατὴ ὄψις τῆς ὑποστάσεώς των καὶ ἀφίνει ἐκτὸς θέματος τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα τῆς. Καθ' ὃν χρόνον (καὶ διότι) ἐγκαταλείπει τὸ οὐσιώδες εἰς τὴν σκιάν τῆς συμβατικῆς του μορφῆς, τοῦ ἐπιτρέπει νὰ συμπεριφέρεται ἀνεξ-ελέγκτως. Ἐπιφορτίζεται μάλιστα νὰ παρουσιάσῃ τὰ τεχνικὰ ὄντα, ὅχι ὅπως εἶναι, ἀλλ' ὅπως θὰ τὰ ἤθελεν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν συλλαμβάνει τὴν πραγματικὴν τῶν φύσιν ὡς συνάρτησιν τῆς διαγωγῆς του. Δημιουργεῖται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μία ὁμιλητικὴ πραγματικότης, ἡ ὁποία διαφέρει τοῦ κόσμου τῶν παραμυθιῶν, διότι τότε οἱ σύντροφοι τῆς ζωῆς ἐξέφρασαν τὴν γενικὴν πείραν ὡς συμβουλὴν διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου ἐναντίον τῶν κινδύνων τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ἡ παραπλανητικὴ διάθεσις τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποία χειρίζονται σήμερον τὸν λόγον, προέρχεται διὰ τοῦτο βασικῶς ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν κατακτᾷ προσωπικῶς, ἀλλ' ἀγοράζει καὶ ὑφίσταται τὴν πείραν του. Δὲν σχετίζεται ὁ ἴδιος πρὸς τὰ προβλήματα του, ἀλλὰ πρὸς τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων του. Δὲν βασίζεται εἰς τὸ ἀτομικὸν του παρελθόν, ὅταν ἐκφράζεται, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐπιτηδειότητα, ὅσων ἔχουν ὡς ἔργον τὴν σκέψιν καὶ τὴν διαγωγὴν του.

Ἡ κατασκευὴ ἐντυπώσεων, διαθέσεων καὶ πράξεων ἐπαναφέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς παθητικῆς του στάσεως ἐναντι τῆς πραγματικότητος. Ἡ γλῶσσα ἐπέτυχεν ὁμῶς τὴν ἐξισορρόπησιν μεταξὺ τοῦ «ἀντικειμενικοῦ» καὶ τοῦ «ὑποκειμενικοῦ», τῶν ἐξωτερικῶν συνθηκῶν καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀντιμετωπίσεώς των. Διὰ μέσου τῆς πνευματικῆς του διαστάσεως ὁ κόσμος δὲν παρέμεινεν αὐθαίρετος, ἀλλ' ἀπεκάλυψε τὰ χαρακτηριστικὰ του γνωρίσματα καὶ τὰ ἐσωτερικὰ του κίνητρα. Ἐκτοτε ὁ ἄνθρωπος ἐγνώριζε, τί τὸν περιέβαλλεν ἢ ἐπρόκειτο νὰ συμβῆ, χωρὶς νὰ τὸν ἐκφοβίζουν ἀστάθμητοι παράγοντες καὶ νὰ ἐπεμβαίνῃ ὅπωςδῆποτε εἰς τὴν φυσικὴν «τάξιν». Τὸ γεγονὸς ἀκριβῶς, ὅτι ὁ λόγος προσδιώρισε τὴν ἐκφρασιν καὶ τὴν σχέσιν τῶν ὄντων, ὑπῆρξεν οὐσιαστικῶς ἡ τ α κ τ ο π ο ἰ ἡ σ ι ς τ ῆ ς ὑ π ἄ ρ ξ ε ὡ ς τ ω ν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς τὰ πράγματα καὶ τὰ γεγονότα δὲν ἐρεθίζον ἀπλῶς τὸν ἄνθρωπον, ὅταν τὰ πλησιάσῃ ἢ ὅταν προκύψουν, ἀλλ' ὑ π ἄ ρ χ ο υ ν καὶ ὅταν ἀκόμη ἀπουσιάζουν εἰς τὴν αἰσθητὴν τῶν ἐμφάνισιν. Ἡ πνευματικὴ τῶν σύλληψις ἐθεωρήθη γενικῶς ὡ ς ὁ ρ ο ς διὰ τὴν παρουσιάσιν των. Τὸ ρῆμα «γιγνώσκειν» εἶναι εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν λατινικὴν («cognosco») συγγενὲς τοῦ «γίγνεσθαι» («gigno») καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν τοῦ «δύνασθαι» («Kennen» - «Können»)¹. Ὅσοι κατέχουν τὴν ὀνομασίαν, διαθέτουν εἰς τὴν στοιχειώδη βαθμίδα τῆς σκέψεως τὸ περιεχόμενόν τῆς : «Ἡ λέξις, ἡ ὁποία ταράσσει τὸν οὐρανὸν ἐκεῖ ἐπάνω καὶ συγκλονίζει ἐδῶ κάτω τὴν γῆν»², εἶναι ὁ πρῶτος πνευματικὸς μοχλὸς τοῦ εἶναι.

2. Ἡ γλῶσσα συνέδεσε τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ πράγματα ἐσωτερικῶς. Ὑπερ-

1. G. Curtius : Grundzüge der Griechischen Etymologie, Leipzig, 1873⁴, σ. 178/79.

2. H. Zimmern : Babylonische Hymnen und Gedichte, Leipzig, 1911, σ. 21.

επήδησε τὴν ἐμπειρικὴν τῶν ἐμφάνισιν καὶ ἀπεκάλυψε τὸν οὐσιαστικὸν τῶν χαρακτηριστικῶν. Βασικῶς προεξέτεινε τὴν θέλησιν εἰς τὰ φαινόμενα τοῦ περιβάλλοντος, τὰ ὁποῖα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπέκτησαν «ζωὴν» καὶ ἦτο δυνατόν νὰ ἐκφραστοῦν, ὅπως ὠρίζεν ἡ πνευματικὴ τῶν παράστασις. Οἱ πέτρινοι ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους κατεσκεύασεν ὁ δημιουργὸς θεὸς τῶν Ἴνκα τοῦ Περοῦ, ἔμειναν ἄψυχοι, ἕως ὅτου τοὺς ὠνόμασεν ὁ θεὸς ὑπηρέτης¹. Εἰς τὴν Ἀσσυρίαν ἡ ἐξουσία τοῦ βασιλέως ἐξηρτήθη μετὰ τὸν θάνατόν του ἐκ τῆς γραμματικῆς του ἐπιβιώσεως μετὰ τῶν ζώντων : «Ὅποιος ἐξαλείψῃ τὴν γραφὴν τοῦ ὀνόματός μου, νὰ τὸν καταραστοῦν με ὀργὴν...οἱ θεοὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ οἱ θεοὶ τῆς γῆς καὶ νὰ ἐκμηδενίσουν...τὸ ὄνομά του !»². Ἡ πίστις εἰς τὸν ὄντολογικὸν σύνδεσμον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τοὺς φθόγγους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην, ὑπεχρέωσε μετὰ τῶν ἀπαιδευτῶν τὰ γράμματα νὰ τὴν ἐπαληθεύσουν : «Ἐρμῆ, κάτοχος ἴσθι τούτων τῶν ὀνομάτων... Ἐρμῆ καὶ Γῆ, ἴκετεύω ὑμᾶς...τούτους κολάζετε !»³. Ἀναρίθμητα παραγγέλματα μαγικῶν καταδέσμων ἐπὶ μολυβδίνων ἐλασμάτων ἀποδεικνύουν εἰς τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους, ὅτι ὁ λαὸς ἐξηκολούθησε νὰ θεωρῇ τὴν ὀνομαστικὴν δῆλωσιν ἑνὸς ἀτόμου ὡς μέσον ἐλέγχου τῆς προσωπικῆς του τύχης : «Γῶ καταχθονίῳ, εἶνα ὡσπερα ὑμῖν παρατίθωμε τούτον τὸν συσσεβῆν καὶ ἄνομον καὶ ἐπικατάρατον Κάρδηλον...οὕτως αὐτὸν ποιήσητε κατὰ κράβατον τιμωρίας τιμωρηθῆνε κακῶ θανάτῳ ἐκλιπῆν εἴσω ἡμερῶν πέντε ταχὺ ταχὺ»⁴. Διὰ νὰ σωθῆ ὁ ἀσθενὴς μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῆς ἰατρικῆς πείρας εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην, ὁ ραββίνος μέχρι πρό τινος τὸν μετωνόμαζεν, ὥστε νὰ μὴ τὸν ἀνακαλύψῃ ὁ θανατηφόρος ἄγγελος⁵.

Ἡ πατριαρχικὴ συνήθεια τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ἐπωνύμου τῶν γυναικῶν μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς νέας ἀνδρικῆς κυριότητος διὰ τοῦ γάμου ἔχει πιθανῶς ὡς βάσιν τὴν ἰδίαν πεποιθῆσιν εἰς τὴν δεσμευτικὴν δύναμιν τοῦ λόγου. Πρὸς διατήρησιν τῆς αὐθεντίας τοῦ ἀνδρὸς ἀπαγορεύουν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ τὰ ἦθη ὀρισμένων χωρῶν νὰ τὸν ὀνομάσουν, γεγονός τὸ ὁποῖον αἰτιολογεῖται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἱστορικῶς⁶. Εἰς ἄλλους τόπους οἱ κάτοικοι δὲν μαρτυροῦν εἰς ἀγνώστους, πῶς λέγονται : «Ἀνάγγελόν μοι τὸ ὄνομά σου, καὶ εἶπεν Ἴνα τί τοῦτο ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου ;»⁷. Τὴν ἰδίαν ἀπάντησιν ἔδωσεν ὁ θεὸς ἀπεσταλμένος εἰς τὸν Μανωὲ μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς γεννήσεως τοῦ Σαμψῶν : «Τί ὄνομά σοι, ἴνα, ὅταν ἔλθῃ τὸ ρῆμα σου δοξάσωμέν σε ; καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος κυρίου Ἴνα τί τοῦτο ἐρωτᾷς τὸ

1. W. Schmidt : Die Bedeutung des Namens im Kult und Aberglauben, Darmstadt, 1912, σ. 27.

2. «Historische Keilschrifttexte aus Assur», ἔκδ. C. Berold, Heidelberg, 1915, 13 (σ. 27).

3. «Inscriptiones Graecae». III Appendix, ἔκδ. R. Wuensch, Berolini MDCCCXCV, 100 (σ. 25).

4. «Sethianische Verfluchungstafeln aus Rom», ἔκδ. R. Wuensch, Leipzig, 1898, σ. 15. Πρβλ. 40.

5. W. Schmidt, ὡς ἂν. σ. 47.

6. Ἱστορίας I 146, 2-3.

7. Γενέσεως AB' 30.

ὄνομά μου ;»¹. Οὐτε ὁ Μωϋσῆς εἶχε κριθῆ ἄξιος τῆς θείας ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν παράκλησίν του νὰ μάθη ἐκ μέρους τίνος ἐστέλλετο εἰς τὴν Αἴγυπτον νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς συγγενεῖς του : «Ἐρωτήσουσίν με τί ὄνομα αὐτῶ ; Τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς ; καὶ εἶπεν ὁ θεὸς Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν»². Μεταξὺ τῶν δυτικῶν Σημιτῶν, οἱ ὅποιοι ὀνομάζουσι τὸν σεληνιακὸν θεὸν εἰς τὴν καθημερινὴν χρῆσιν μεταφορικῶς «ὁ πατήρ μου», «ἡ δικαιοσύνη μου», «ὁ βράχος μου», «ἡ σωτηρία μου» ἢ «ὁ φόβος μου»³, τὸ θεῖον ὄνομα πρέπει νὰ διαφυλάξῃ διὰ τὸν κρίσιμον χρόνον τὴν συναρπαστικὴν του δύναμιν. Εἰς τὴν Σουμερίαν τῆς 3ης χιλιετίας π.Χ. ἡ νομαδικὴ αὐτὴ ἐγκράτεια ἐπέτρεπε τὴν προσφώνησιν τοῦ θεοῦ μόνον εἰς τὸν βασιλέα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐορτῆς τοῦ χειμερινοῦ ἡλιοτροπίου⁴, ἐνῶ ἄλλοι πρωτόγονοι λαοὶ ἀπεσιώπησαν τὸ πατρικὸν γένος, διὰ νὰ τὸ ἐκθειάσουν μόνον εἰς τὰ ἔθνικα τῶν ἄσματα⁵. Ἡ σιγὴ αὐτὴ ἐξέφρασε τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς δυνάμεως δυσπροσαρμοστών εἰς τὰ ἱστορικὰ δεδομένα θεῶν, οἱ ὅποιοι, ὅσον ὀλιγώτερον ἐθεωροῦντο κύριοι τῆς καταστάσεως, τόσον περισσότερον ἐδέχοντο, διὰ νὰ ἐκμηδενίσουν τὴν ἀμφιβολίαν, νὰ θεωρηθῶν ὡς ἀποστολεῖς τῶν καταστροφῶν, ὥστε νὰ παρατηρηθῆ μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τῶν μία τάσις νὰ τεθοῦν εἰς τὸ περιθώριον τῆς ζωῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν μία συνειδητὴ ἀποφυγὴ τῆς ἐπικλήσεώς των ἐκ φόβου, μήπως διὰ τῆς ἐπεμβάσεώς των γίνουσι πρόξενοι κακῶν : «Πολλοὶ πεφοβῆνται περὶ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, ὡς τι δεινὸν μηνύοντες»⁶.

Ὁ πολιτισμὸς βεβαίως μετέθεσε τὸ σύνολον σχεδὸν τῆς γλωσσικῆς παρακαταθήκης τοῦ ἀστέγου βίου ἐπὶ ἄλλου ἐπιπέδου καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιούργησε μίαν ἀπόστασιν μεταξὺ τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν πραγμάτων, οὕτως ὥστε ἡ γλῶσσα νὰ παρουσιασθῆ ἐκ νέου ὡς προσπάθεια νὰ ὀρισθοῦν, ὅσα ἰσχύουν, χωρὶς νὰ λέγωνται. Ὡς δὴλωσις τῆς «ὑποστάσεως» τῶν ὄντων, ἡ ὁποία δὲν ἔθιγε τὴν αἴσθησιν, ἡ ἔννοια διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπέκτησεν ἀπὸ τῆς Ἰωνικῆς ἐποχῆς, ἡ ὁποία ἐξήρτησε τὴν ζωὴν ἐκ τῆς λογικῆς σταθμίσεως τῶν κοινωνικῶν ὑποθέσεων, μίαν τιμὴν, ἡ ὁποία ἐφθασε διὰ τῆς Πλατωνικῆς ἰδεολογίας εἰς τὸ σημεῖον νὰ καταγγείλῃ τὴν ἐμπειρικὴν πραγματικότητα ὡς παραπλανητικὸν παράγοντα τῆς γνώσεως. Διὰ νὰ κινηθῆ ἀσφαλῶς ἡ προσοχὴ πρὸς μίαν περιοχὴν ἐπέκεινα τῶν δεδομένων τῆς ἐμπειρίας, ἔπρεπε προηγουμένως ὁ ἀνθρώπινος κόσμος νὰ προκαλέσῃ γεγονότα, διὰ τῶν ὁποίων ἀνετράπησαν τὰ κοινωνικὰ ἐρείσματα τῆς ζωῆς, ὥστε ὁ ἀνθρώπος νὰ μείνῃ ἐκθετος εἰς τὴν φορὰν τῶν ἱστορικῶν ρευμάτων. Ἡ πνευματικὴ ὁμως ἀναχώρησις τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς του χάριν τῆς ἐσωτερικῆς του ἀσφαλείας εἰς ἓνα ὑπερβατικὸν κόσμον, ἐβοήθησε τὴν μεταπροσανατολιζομένην πραγματικότητα νὰ ἐξελιχθῆ χωρὶς γλωσσικὸν

1. Κριτῶν ΙΓ' 17-18.

2. Ἐξόδου Γ' 14.

3. F. Hommel : Ethnologie und Geographie des Alten Orients, München MCMXXVI, σ. 95.

4. A. Jeremias : Handbuch der Altorientalischen Geisteskultur, Berlin 1929², σ. 282.

5. C. Esterman : Clans et Alliances entre Clans («Anthropos», Freiburg i. d. Schweiz XLVII τόμ. 1952, σ. 594).

6. Πλάτωνος : Κρατύλου 404 Ε.

ἔλεγchon, νὰ προσλάβῃ δηλαδὴ ἐκ νέου δαιμονικὸν χαρακτῆρα. Ἐνῶ ἦτο σύμβολον διὰ τὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα, ὁ «κόσμος» μετεβλήθη τότε εἰς ἐνδιαίτημα πονηρῶν ἐξουσιῶν παρὰ τὴν προσπάθειαν τοῦ Ἀριστοτέλους νὰ προσγειώσῃ τὴν σκέψιν εἰς τὰ συγκεκριμένα φαινόμενα τῆς ὑπάρξεως, διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος, τί ἀκριβῶς τὸν ἀπασχολεῖ καὶ τί ἔπρεπε νὰ τὸν ἐνδιαφέρῃ, προκειμένου νὰ ζήσῃ, «ἢ ἀνθρωπὸς ἐστίν»¹.

3. Ἡ ἐποχὴ μας εὐρίσκεται περίπου εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν. Ὁ τεχνικὸς μετασχηματισμὸς τῆς πραγματικότητος καταργεῖ τὰ παραδοσιακὰ τῆς μέτρα καὶ ἀντιστρατεύεται ἢ διαψεύδει, ὅτι ἐθεωρήθη ἄλλοτε ὡς κοινωνικὴ ἀρετὴ ἢ ἐμπειρικὴ βεβαιότης. Τὸ νέον εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ ἀλλαγὴ — ἢ ἐπικράτησις μιᾶς νέας καταστάσεως, ἀλλ' ἡ τοποθέτησις τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς κατηγορίας τοῦ «νεωτερισμοῦ» καὶ ἡ ἀπόρριψις ἐπομένως τῶν «στατικῶν» ἀξιῶν ἕνεκα τοῦ εἰδικοῦ των περιεχομένου καὶ διότι χαρακτηρίζονται ὑπὸ τοῦ αἰτήματος τῆς μονιμότητος. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὸν καιρὸν νὰ συνάψῃ δεσμοὺς πρὸς τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα τὸν αἰφνιδιάζουν καὶ τὸν ἐγκαταλείπουν ἀπροσδοκῆτως. Δὲν συλλαμβάνει κατὰ συνέπειαν, ὅτι πράγματι τὰ χαρακτηρίζει, ἀλλ' ἀρκεῖται εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ προσαρμόζεται εἰς τὴν ἀπαίτησίν των, ἀκριβῶς ὅπως εἶχε συμβῆ, προτοῦ τὰ δεσμεύσῃ πνευματικῶς. Ὅσοι διὰ τὸν λόγον αὐτὸν γνωρίζουν τὴν ὀνομασίαν ἐνὸς τεχνικοῦ ἀντικειμένου, δὲν ὀρίζουν ἀπαραιτήτως τὴν ἔκφρασίν του, οὕτως ὥστε ἡ ἐποχὴ μας νὰ μὴ συνδέῃ ὅπωςδῆποτε τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ἀντικειμενικὴν μορφήν τοῦ κόσμου καὶ νὰ μὴ δημιουργῇ τὴν ἐμπειρικὴν βάσιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σταθῇ ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ προσανατολίσῃ τὴν ὑπαρξίν του.

Ἡ πραγματικότης καὶ ἡ ἀντίληψίς της κινδυνεύουν νὰ ἐμφανισθοῦν σήμερον ὡς δύο διάφορα γεγονότα — τὰ φαινόμενα καὶ τὰ ὀνόματά των ὡς δύο ἄσχετα δεδομένα, τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦν τὸν ἄνθρωπον πρὸς δύο κατευθύνσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη τοῦ ἐπιτρέπει νὰ αἰσθάνεται, ὅτι συντελεῖται γύρω του (χωρὶς νὰ ὑποπτεῦν τὸν λόγον ἢ νὰ προβλέπῃ τὰ μέλλοντα) καὶ ἡ δευτέρα νὰ παρουσιάζῃ, ὅτι γίνεται ἢ ἔπρεπε νὰ γίνῃ (χωρὶς νὰ συμβαίνειν πράγματι, ὅτι νομίζει ἢ θὰ ἤθελε νὰ συμβῆ). Πολλοὶ ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀντιλαμβάνονται τὴν πνευματικὴν των ἐξουδετέρωσιν ἐντὸς ἐνὸς κόσμου, τοῦ ὁποίου δὲν ἐννοοῦν τὴν λειτουργίαν, ἀνακουφίζονται διὰ τοῦ ἐκθειασμοῦ τῶν θεσμῶν, οἱ ὁποῖοι ἔπαυσαν νὰ ἰσχύουν. Ἐλπίζουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὅτι διὰ τῆς πνευματικῆς των ἀκίνητοποιήσεως εἰς τὰ ἰδρύματα τοῦ παρελθόντος, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σωθοῦν — αὐτοὶ τοῦλάχιστον — ἐκ τῆς δίνης, εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσεν ἡ ἱστορία. Ἄλλοι πιστεύουν, ὅτι ὁ λόγος, ὅταν δὲν καταδικάζῃ, ὅτι ἐπικρατεῖ, ἔχει ὡς ἀποστολήν νὰ συγκινήσῃ τοὺς δοκιμαζομένους διὰ τῶν ἀθίκτων ἀκόμη λέξεων ἢ τῶν συνειρμῶν, τοὺς ὁποίους θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προκαλέσῃ ἢ τῆς ὀδύνης, τὴν ὁποίαν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκφράσῃ. Ὀρισμένοι ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν λογοτεχνικὴν αὐτὴν δύναμιν, προηγούνται εἰς τὴν ἀποστροφὴν τῆς προσοχῆς ἐκ τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα βασικῶς ἀπασχολοῦν τὴν ζωὴν. Διὰ τῆς κατακρατήσεως τοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς τὸν

1. Ἡθικῶν Νικομαχείων Κ' 8 (p. 1178b 5).

ἀνεπίκαιρον κόσμον πρωταγωνιστοῦν ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν παθητικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν γεγονότων, εἰς τὴν δαιμονοποίησιν δηλαδὴ τῆς πραγματικότητος, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται βιολογικῶς καὶ πνευματικῶς ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος.

Ἐπὶ τούτων ἔτις κρᾶται, ὅπως ἡ Ἑλλάς καὶ τὸ Βέλγιον, εἰς τὰ ὅποια τὸ γλωσσικὸν πρόβλημα καλύπτεται ὑπὸ τοῦ θορύβου τῆς ἀντιδικίας δύο ἐθνικῶν παραδόσεων. Εἰς τοὺς τόπους αὐτοὺς δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι τὰ πάντα θὰ διορθωθῶν καὶ ἡ ζωὴ θὰ κερδίσῃ τὴν ἀπαιτουμένην σοβαρότητα καὶ ἀξίαν, ἐὰν ἡ μία ὁμᾶς ἐξουδετερώσῃ τὴν ἄλλην ἢ ὅταν ὁ χρόνος δημιουργήσῃ τὴν σύνθεσιν. Καθ' ἣν στιγμὴν λοιπὸν ἡ πραγματικότης ἀπαρτίζεται συνεχῶς ὑπὸ νέων φαινομένων ἀγνώστου συμπεριφορᾶς καὶ ταυτοχρόνως ἡ ψυχικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου γίνεται ἀντικείμενον ἐπισταμένης σπουδῆς, ὥστε νὰ ἐντοπιζῶνται τὰ κίνητρα τῶν ἐνεργειῶν του, διὰ τὰ ὅποια ὁ ἴδιος δὲν ἔχει συνήθως ἰδέαν, ὑπάρχουν λαοί, τοὺς ὁποίους προβληματίζει γλωσσικῶς ἡ ἐπιφάνεια τοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος χάνει τὴν ἀντιστοιχίαν του πρὸς τὰ πράγματα. Ἐπὶ τὸ κράτος τοῦ ἀναπτυσσομένου τεχνικοῦ πνεύματος πιστεύεται διὰ τοῦτο ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν χώρων, ὅτι τὸ πρόβλημα θὰ λυθῇ, ἐὰν ληφθοῦν τὰ κατάλληλα μέτρα, χωρὶς νὰ ἐνοχληθοῦν πνευματικῶς οἱ ἐνδιαφερόμενοι. Συμβαίνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ προγράμματα νὰ εὐρίσκωνται μεταξύ των εἰς ἀνοικτὸν πόλεμον ἢ νὰ ἰσχύουν παραλλήλως, χωρὶς νὰ διευθετῆται ἡ ἀτασθαλία, διὰ τὴν ὁποίαν θεωροῦνται συνήθως ἔνοχοι, ὅσοι δὲν τὰ ἐφαρμόζουν ἐπακριβῶς. Πολλοὶ ἐκ τῶν θεατῶν τῆς διαμάχης εὐρίσκουν ἐνδιαφέρον εἰς τὴν σύγκρισιν τῶν ἀντιπάλων, τὸν καταλογισμὸν τῶν σφαλμάτων ἢ τῶν σημείων ὑπεροχῆς, καθ' ὃν χρόνον βαδίζουν ἀπὸ κοινοῦ ἓνα γλωσσικὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον δὲν σηματοδοτεῖ οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη συντεχνία καὶ πολλὸ ὀλιγώτερον διακρίνουν οἱ ἴδιοι. Ἡ κατάστασις αὕτη ἔχει βεβαίως ἐκτὸς τοῦ αἰσθητικοῦ τῆς ἐνδιαφέροντος καὶ ἄλλην σημασίαν. Ὡς ἀγωνιστικὴ κίνησις ὑποστηρίζει, ὅσους ἔχασαν τὴν πνευματικὴν τῶν ἀσφάλειαν ἢ χαρακτηρίζει μίαν πολιτικὴν τοποθέτησιν ὡς συνάρτησιν ἰδιωτικῶν σκοπιμοτήτων καὶ συμφερόντων. Τὸ πρόβλημα διὰ τὸν λόγον αὐτὸν θὰ παρέμενε καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης παρατάξεως ἢ τὸν συμβιβασμὸν των, ὅπως δὲν ἐπρόκειτο π.χ. νὰ λυθῇ τὸ θέμα τῆς θρησκευτικῆς στάσεως εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐὰν ὁμοῦ τὴν ἐποχὴν τῶν ἱστορικῶν ἀνακατατάξεων ὑπάρχῃ μίᾳ ἐπιτακτικῇ ἀνάγκῃ, ἔγκειται εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς συντελουμένης μεταβολῆς εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν πρᾶξιν. Ἐὰν ἡ ἀλλαγὴ προχωρῇ, χωρὶς νὰ προβληματίζῃ τὴν συνείδησιν, ὁ ἄνθρωπος θὰ διασπασθῇ ἐσωτερικῶς, ἐφ' ὅσον θὰ τοποθετηθῇ ἐμπράκτως εἰς τὴν ἐπερχομένην καὶ πνευματικῶς εἰς τὴν ἀπερχομένην ἐποχὴν. Ἐπὶ τοὺς ὅρους αὐτοὺς οὔτε ἡ παλαιὰ ἐμπειρία θὰ ἐπιλύσῃ ἐπίκαιρα προβλήματα οὔτε ἡ νέα κατάσταση θὰ τεθῇ, ὅπου χρειάζεται, ὑπὸ ἔλεγχον. Ἡ διερεύνησις τῶν συγχρόνων γεγονότων ὄχι μόνον δὲν ἀποτελεῖ ὡς ἐκ τούτου ἀσυνέπειαν ἔναντι τοῦ πνεύματος τῆς παραδόσεως, ἀλλ' εἶναι ἡ μόνη δυνατότης νὰ σωθῇ ἐκ τοῦ παρελθόντος, ὅτι ἔχει ζωτικὴν σημασίαν καὶ νὰ ἐξουδετερωθῇ ἐκ τοῦ μέλλοντος, ὅτι καταστρατηγῇ τὴν ζωὴν. Τὸ ἐγχείρημα βεβαίως προϋποθέτει μίαν ἰκανότητα κριτικῆς προσαρμογῆς εἰς ὅ,τι μεταβάλλεται, πρὸ πάντων ὁμοῦ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀντιμε-

Ἐπίσεως τοῦ κόσμου εἰς τὴν πραγματικὴν του διάστασιν, ἔστω καὶ ἂν ἔπρεπε διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ αἰτήματος νὰ ἐγκαταλειφθῆ, ὅ,τι καθιέρωσεν ἄλλοτε ἡ ἀνάγκη. Ἐκεῖνος διὰ τὸν λόγον αὐτὸν θὰ συμφιλίωσῃ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὴν ὑπαρξίν του, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἐδίσταζε «τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος» νὰ θυσιάσῃ τὴν προσωπικὴν του περιοπήν, ἐφ' ὅσον θὰ ἔκρινεν ὡς ἄξιον μελέτης, ὅ,τι δὲν ἀντελήφθη ἀκόμη τὸ δημόσιον αἴσθημα.

4. Ὅσοι ὅμως ἀναλάβουν εἰς τὴν ἐποχὴν μας τὴν εὐθύνην νὰ στηρίζουν τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖ ἀκριβῶς, ὅπου παραπαίει, θὰ διαπιστώσουν, ὅτι δὲν βασίζεται εἰς τὴν γῆν καὶ τὰ φυσικὰ σχήματα, ἀλλ' εἰς τὴν τεχνικὴν του δυνατότητα καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Τὰ ἔργα του δὲν εἶναι αὐτὴν τὴν φορὰν ἀπλῶς προεκτάσεις τῶν σωματικῶν του δυνάμεων, ἀλλ' ὑποκατάστατα τῆς ἐνεργητικῆς του στάσεως εἰς τὸν κόσμον καὶ συγχρόνως προϋποθέσεις διὰ τὴν θέλησιν, τὴν σκέψιν καὶ τὴν συμπεριφορὰν του. Πραγματικὴν σημασίαν διὰ τὴν ζωὴν του δὲν ἔχουν ἐξ ἄλλου μόνον οἱ γείτονες ἢ ὅσοι συνδέονται μαζί του διὰ τῆς κατοχῆς τοῦ ἐδάφους, ἀλλ' ἀναλόγως τῆς περιπτώσεως ὅσοι τοποθετοῦνται εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν σχέσεών του πρὸς τὰ γεγονότα τῆς τεχνολογικῆς κοινωνίας. Ὁ πεζὸς ἔναντι τῶν ὀχημάτων, ὁ ὑπάλληλος ἔναντι τῆς ἐπιχειρήσεως, ὁ φορολογούμενος ἔναντι τοῦ κράτους, ὁ ἀναγνώστης, ὁ ἀκροατὴς ἢ ὁ θεατὴς ἔναντι τῶν μέσων ἐπικοινωνίας ἢ ὁ καταναλωτὴς ἔναντι τῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν καὶ ὁ κάτοικος ὠρισμένων χωρῶν ἔναντι τῆς E. O. K. ἢ τοῦ N. A. T. O. συμπεριφέρονται, ὅπως ἄλλοτε οἱ μέτοχοι τῆς κοινότητος ἢ τῆς φυλῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἠθικῶν τῶν ὑποχρεώσεων.

Ἀπὸ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τὰ δεδομένα τῆς σημερινῆς πραγματικότητος δὲν προδίδουν ἐξ ὄψεως τὴν ἐσωτερικὴν των φύσιν καὶ δὲν περιορίζονται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἐτοιμῶν προθέσεων, ἀλλὰ δημιουργοῦν ἢ διαφοροποιοῦν ἐπανειλημμένως τὴν ἀνάγκην, τὴν ὁποῖαν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἰκανοποιήσουν. Ἐπειδὴ σχετίζονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσωτερικῶς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, δὲν διακρίνονται σαφῶς ἐκ τῶν ἀτομικῶν του ἰκανοτήτων, ἀλλ' ἐκφράζουν τὰ προσόντα καὶ τὴν διάθεσιν του εἰς τὴν ζωὴν. Ἐὰν ὅμως δὲν εἶναι προσωπικά του κατασκευάσματα, ἀλλ' ἐμβολιάζονται εἰς τὴν ὑπαρξίν του ἐκ τῶν ἔξω, δὲν ἀποτελοῦν ἀπλῶς τὴν ἔκφρασιν του, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον τῆς ὑποταγῆς του εἰς ὅσους τὰ συγκροτοῦν ἢ τὰ διευθύνουν. Ἐκεῖνοι πάλιν δὲν πραγματοποιοῦν ἀπαραιτήτως τὴν προσωπικὴν των ἐπιθυμίαν μέσῳ τῆς ἐκάστοτε κατασκευῆς, ἀλλ' ὅ,τι ἐπιβάλλεται οἰκονομικῶς ἢ πολιτικῶς διὰ τὴν εἰσοδὸν τῆς εἰς τὸν χῶρον τῆς πράξεως.

Τὰ γεγονότα λοιπὸν τῆς ζωῆς δὲν ἐλέγχονται σήμερον ὅπωςδὴποτε ὑπὸ τῆς θελήσεως, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει παραγόντων ἐπανειλημμένως ἀνεξαρτήτων τοῦ προσωπικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ συμφέροντος. Ὁ κόσμος ἀποκτᾷ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μίαν κατεύθυνσιν, ἡ ὁποία διαπομπεῦει τὴν ἀτομικὴν στάσιν, ἐφ' ὅσον ἐμποδίζει τὸν ἄνθρωπον νὰ σταθμίσῃ τὴν ποιότητα τῶν πραγμάτων. τὰ ὁποῖα χρειάζεται ἢ διδάσκεται νὰ ἔχῃ ἀνάγκην. Ἐὰν ἄλλοτε ἦτο δυνατόν νὰ συμπυκνωθῆ ἐντὸς τοῦ ὀνόματος ἢ οὐσιώδους ιδιότητος ἐνὸς φαινομένου, ὥστε διὰ τῆς ἐκφωνήσεώς του νὰ γνωρίζῃ ὁ ἄνθρωπος, περὶ τίνος πρόκειται, τώρα ἡ ὀνομασία τὸν αἰφνιδιάζει ὡς μία ἐκ τῶν ἐντυπωσιακῶν δυνατοτήτων τοῦ βιομηχανικοῦ προϊόντος.

Ἡ γλῶσσα διανύει σήμερον τὸν ἀντίστροφον δρόμον τῆς πνευματικῆς τῆς

σταδιοδρομίας. Ἀρχίζει νὰ ὑπηρετῆ, ὅ,τι παροδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἔκφρασίν του διὰ τῆς συγκαλύψεως ἢ τῆς διευρύνσεως τοῦ χάσματος μεταξύ τῆς ἐπιφανείας καὶ τῆς οὐσίας τῶν τεχνικῶν πραγμάτων. Τερματίζει τὴν περίοδον τῆς συμπτώσεώς της πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν της ἀναφοράν, οὐσιαστικῶς ὅμως γελοιοποιεῖ τὴν φύσιν της, ἐφ' ὅσον δὲν καλύπτει πνευματικῶς τὰ περιεχόμενά της. Αὐτὸ δὲν συμβαίνει μόνον, ἐπειδὴ παρεμβάλλεται ἡ ἐπαγγελματικὴ πρόθεσις, ἀλλ' ἡ διαφῆμισις εἶναι δυνατὸν νὰ συσκοτίζη τὴν πραγματικότητα, ἐπειδὴ τὰ φαινόμενα τῆς ἐποχῆς μας δὲν χαρακτηρίζουν ὀπωσδήποτε, ὅ,τι παρουσιάζουν.

Ὡς ἐσχάτη φάσις καὶ ταυτοχρόνως ὡς δραματικὴ διάψευσις τῆς μαγικῆς πεποιθήσεως εἰς τὴν ταυτότητα τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ὄντος ἢ «τεχνικῆ» δημιουργεῖ *ex silentio* τὴν ἀπαίτησιν τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιστοιχίας μεταξύ τῆς γλωσσικῆς παραστάσεως καὶ τῆς πραγματικῆς της δομῆς. Τὴν φορὰν αὐτὴν, ἐν τούτοις, ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀντιμετωπίζει τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν πνευματικὴν του δυνατότητα. Δὲν θὰ περιορισθῆ λοιπὸν εἰς τὴν ὀνομασίαν ἀντικειμένων, τὰ ὅποια εἶναι ἄσχετα πρὸς τὴν ἰδικὴν του διαγωγὴν, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἐννοήσῃ, πῶς συμπεριφέρεται ὁ ἴδιος εἰς τὴν πρᾶξιν. Δὲν πρόκειται δηλαδὴ γλωσσικῶς νὰ ὀρισθῆ ἐκ νέου ὁ κόσμος, ἀλλὰ νὰ συνειδητοποιηθοῦν οἱ ὅροι τῆς ἐνεργητικῆς στάσεως εἰς τὴν ζωὴν.

Ἡ ἀνάγκη νὰ συλλάβῃ ὁ ἄνθρωπος πνευματικῶς τὸν τρόπον τῆς σκέψεως καὶ τῆς συμπεριφορᾶς του ἐχαρακτήρισε μέχρι στιγμῆς τοὺς ὑψηλοὺς πολιτισμούς. Ὅσακις ἐτέθη πρόβλημα νοοτροπίας καὶ ἠθους, ὁ βίος εἶχε μετατεθῆ ἐκ τοῦ ἀγροῦ εἰς τὴν πόλιν, ἐκ τῆς παραδοχῆς εἰς τὴν κατανόησιν, ἐκ τῆς ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν εὐθύνην, ἐκ τῆς ἀνάγκης εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ μετάθεσις αὐτὴ δὲν συντελεῖται σήμερον μόνον μεταξύ ὀρισμένων ἀνθρώπων ἢ πληθυσμῶν, ἀλλ' ἐπὶ παγκοσμίῳ ἐπιπέδῳ, ἐφ' ὅσον ἡ τεχνικὴ διευθέτησις τῶν δυσχερειῶν τῆς ζωῆς δημιουργεῖ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα μίαν ἐνιαίαν πολιτιστικὴν βᾶσιν.

Παρὰ τὴν γεωγραφικὴν της διαφοροποίησιν ἡ γλῶσσα θὰ ἐγκαταλείψῃ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὰ βιοτικὰ προβλήματα, ἐφ' ὅσον θὰ λυθοῦν τεχνικῶς εἰς ὑπερεθνικὴν κλίμακα. Ἐὰν ἐπομένως δὲν σιγήσῃ ἐντελῶς ἢ δὲν ἐξευτελισθῆ διὰ τῆς δηλώσεως ἀνυποστάτων πραγμάτων, θὰ ἐκφράσῃ τὸν σύνδεσμον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ γεγονότα, τὰ ὅποια ὑποστηρίζουν καὶ προσδιορίζουν τὴν ὑπαρξιν εἰς τὸν κόσμον. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι μελλοντικῶς θὰ ὀμιλήσουν μόνον αὐτοί, οἱ ὅποιοι θὰ προβληματισθοῦν ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς των. Ἡ γλῶσσα δηλαδὴ θὰ προσλάβῃ τὸν χαρακτήρα τῆς θεωρητικῆς στάσεως, ἢ ὅποια ἐτάχθη μεταξύ τῆς ἀπλῆς ἐπιβιώσεως καὶ τῆς ἀξιοπρεπειᾶς τοῦ ἀνθρώπου ὑπὲρ τῆς δευτέρας. Εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θὰ θέσουν ὡς γνώμονα τῆς στάσεώς των εἰς τὴν ζωὴν τὸ αἴτημα *primum vivere, deinde philosophari*, θὰ δοθῆ ἐκ νέου ἡ ἀπάντησις *philosophari necesse est. Vivere non est necesse.*